

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

Ivan Jurilj

Ured Vlade ŽZH za europske integracije, dipl. iur.
ivan@eui-zzh.ba

Sažetak: Ovaj rad prikazuje kako projekti prekogranične suradnje mogu odigrati značajnu ulogu u razvoju lokalne zajednice i biti izuzetno važan čimbenik u pokretanju novih inicijativa u lokalnoj zajednici ukoliko su pripremljeni uzimajući u obzir određene ključne čimbenike. Kroz studiju slučaja projekta „Adriatic Canyoning“ prikazat će se koji su to ključni čimbenici koji omogućuju da jedan projekt postane generator razvoja u lokalnoj zajednici. Čak i u slučaju kada projekt ima turistički karakter može biti pokretač infrastrukturnog ili urbanog razvoja. Presudnu ulogu da jedan projekt dobije takav karakter jesu kontekst pripreme projekta, međusobni odnos ciljeva projekta i planiranih aktivnosti, kao i sam kontekst projekta u okviru strateških ciljeva razvoja neke specifične zajednice. Također, prekogranični karakter projekta daje dodatnu dimenziju, ne samo u prijenosu znanja i iskustva iz prekograničnih regija, već daje težinu šire perspektive koju određena lokalna potreba dobiva kroz prekograničnu suradnju.

Ključne riječi: prekogranična suradnja, projekti, generator razvoja, lokalni i regionalni razvoj

Cross-border cooperation projects as a community development generator – „Adriatic Canyoning“ project

Abstract: This paper shows how cross-border cooperation projects can play a significant role in the development of the local community and be an extremely important factor in launching new initiatives in the local community, if they are prepared taking into account certain critical factors. The case study of the "Adriatic Canyoning" project shows the key factors that enable a project to become a generator of development in the local community. Even in the case where the project has a tourist character, it can be a driver of infrastructural or urban development. The crucial role for a project to acquire such a character is the context of project preparation, the relationship between project objectives and planned activities, as well as the context of the project within the strategic development goals of a specific community. Also, the cross-border character of the project gives an additional dimension, not only in the transfer of knowledge and experience from cross-border regions, but also gives weight to a broader perspective that a particular local need gains through cross-border cooperation.

Key words: Cross-border cooperation, projects, generator of development, local and regional development

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

1. UVOD

Ovaj rad ima za cilj doprinijeti većem razumijevanju uloge razvojnih projekata koji se financiraju iz različitih programa Europske unije, ali i iz drugih programa koji su dostupni Bosni i Hercegovini, te usmjeriti daljnja istraživanja kako bi se pomoglo zainteresiranim stranama koji imaju potrebu za takvim projektima, da kvalitetnije pristupe pripremi svojih projekata na otvorene pozive.

Bosna i Hercegovina ima mogućnost sudjelovati u brojnim programima Europske unije kao što su Instrument pretpristupne pomoći (IPA II)¹, te različiti programi zajednice koji pružaju priliku da se kroz financijsku potporu ovih programa zadovolje određene potrebe ili riješe određeni problemi. Glavni instrumenti provedbe ovih programa su projekti koji se financiraju kroz ove programe, a koje provode različite institucije, organizacije ili tvrtke u ovisnosti od prihvatljivosti i sukladno kriterijima pojedinih programa. Međutim, čest je slučaj da se u dovoljnoj mjeri ne razumije kako ovi projekti funkcioniraju, pa stoga, ili nema dovoljno prijavitelja na ove programe, ili projekti nisu dovoljno kvalitetni, te u konačnici projekti koji budu odobreni ne rezultiraju onim učincima koji su izvorno planirani programom. Stoga je izuzetno važno da se razumije filozofija projektnog pristupa kako bi rezultati bili vidljivi i kako bi se ispunila svrha programa, a isto tako zadovoljila primarna potreba krajnjeg korisnika koja bi i trebala biti izvorni motiv za prijavu nekog projekta na otvoreni poziv.

S obzirom na status Bosne i Hercegovine u kontekstu europskih integracija i spremnosti za apsorpciju sredstava, pristup Bosne i Hercegovine sredstvima Europske unije je ograničen. Stoga su, u kontekstu krajnjih korisnika, koji dolaze iz lokalnih ili regionalnih područja, od izuzetne važnosti programi prekogranične suradnje, tako da će u ovom radu naglasak biti prvenstveno na tim programima.

2. METODE I MATERIJALI

Izrada ovog rada temelji se na dva ključna pristupa analizi problema. Naime, korišteno je teorijsko obrazlaganje problema putem analize i konzultacija dostupnih informacija utemeljenih na postojećim istraživanjima i rezultatima. Analiza problema se najviše oslanjala na sekundarne izvore podataka koji su obuhvaćali različite publikacije kao što su studije, priručnici, internet izvori, službeni podaci određenih institucija i sl.

Pored teorijskog obrazlaganja i analize utemeljene na sekundarnim izvorima podataka rad se temelji i na rezultatima konkretnog projekta „Adriatic Canyoning“ kroz čiji se primjer analiziraju ključni čimbenici uspješnosti, te izazovi s kojim se možemo susresti prilikom pripreme i provedbe projekta. Naime, rad je utemeljen na iskustvenom primjeru pisanja projekta te izravnoj komunikaciji s ključnim dionicima u tijeku pripreme, kao i u tijeku provedbe projekta.

U pripremi rada su korištene metode za koje se smatralo da na najbolji način mogu doprinijeti analizi problema i razradi ključnih preporuka kao što su komparativna metoda, metoda analize i sinteze, studija slučaja, te metoda izravnog razgovora s ključnim dionicima.

¹ Instrument pretpristupne pomoći (Instrument for Pre-Accession Assistance) je program namijenjen zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u Europskoj uniji kako bi se pripremile i prilagodile za punopravno članstvo u EU. Programi se donose na sedmogodišnje financijsko razdoblje. Trenutačno je aktualan IPA program 2014-2020 ili popularno nazvan IPA II, dok je prethodno važio IPA program 2007-2013.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Europska teritorijalna suradnja jedan je od ciljeva kohezijske politike Europske unije. Teritorijalna suradnja osigurava okvir za provedbu zajedničkih mjera i politika na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini. Sveukupni cilj teritorijalne suradnje je osiguranje ravnopravnog gospodarskog, socijalnog i teritorijalnog razvoja Europske unije, a kako bi se smanjio negativan utjecaj granica i uravnotežila društveno-ekonomska povezanost.

Teritorijalna suradnja se temelji na tri glavna smjera suradnje: prekogranična suradnja, transnacionalna suradnja i međuregionalna suradnja. Bosna i Hercegovina može sudjelovati u transnacionalnoj i prekograničnoj suradnji, dok se međuregionalna suradnja odnosi samo na članice Europske unije, Norvešku i Švicarsku, te u određenim programima kao što je URBACT na Islandu i u Lihtenštajnu.

3.1 Programi prekogranične suradnje i Bosna i Hercegovina

Prema Provedbenoj Uredbi Europske komisije broj 447/2014, o uspostavi instrumenta prepristupne pomoći IPA II za razdoblje 2014-2020, razlikuju se tri vrste programa prekogranične suradnje:

- prekogranična suradnja između jedne ili više država članica Europske unije i jednog ili više korisnika instrumenta IPA II,
- prekogranična suradnja između dva ili više korisnika instrumenta IPA II,
- prekogranična suradnja između korisnika instrumenta IPA II i država u okviru Europskog instrumenta za susjedstvo.

Sukladno svom statusu Bosna i Hercegovina može sudjelovati u svim ovim programima kroz šest posebnih programa prekogranične suradnje u ukupnoj vrijednosti nešto više od 630 milijuna eura i to:

- Jedan Trilateralni program prekogranične suradnje (Hrvatska-BiH-Crna Gora), odnosno prekogranična suradnja između jedne ili više država članica EU i jedne ili više država korisnica instrumenta IPA II.
- Dva programa bilateralne prekogranične suradnje (Bosna i Hercegovina - Crna Gora i Bosna i Hercegovina – Srbija), tj. programima prekogranične suradnje između dvije ili više država korisnica IPA II.
- Tri transnacionalna programa prekogranične suradnje (Dunavski program prekogranične suradnje, Jadransko-jonski program prekogranične suradnje - ADRIION i Mediteranski program prekogranične suradnje - MED), tj. prekogranična suradnja između država korisnica instrumenta IPA II i država u okviru Europskog instrumenta za susjedstvo.

Iako su svi navedeni programi prekogranične suradnje izuzetno važni za Bosnu i Hercegovinu, za lokalne i regionalne dionike najinteresantniji su bilateralni programi prekogranične suradnje Bosna i Hercegovine – Srbija, i Bosna i Hercegovine – Crna Gora, te trilateralni program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovine-Crna Gora u ukupnom iznosu od oko 80 milijuna eura. Razlog tomu ponajviše leži u činjenici da ovi programi pokrivaju područje sa istim ili sličnim prekograničnim potrebama i izazovima. Također, za razliku od transnacionalnih programa prekogranične suradnje bilateralni programi prekogranične suradnje po svom sadržaju omogućuju financiranje više *opipljivih* aktivnosti, odnosno mogu uključivati i izvjestan dio infrastrukturnih radova, tj. mogu sadržavati i investicijsku komponentu. Ovdje je važno napomenuti kako projekti iz programa prekogranične suradnje po svojoj prirodi nisu infrastrukturni odnosno investicijski projekti. Međutim, uključenost infrastrukturnih radova u projekte, posebno na lokalnoj razini, u velikoj

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

mjeri doprinosi prepoznatljivosti projektnih intervencija i doprinosi boljem ostvarenju krajnjih rezultata projekata na terenu.

U nastavku rada prikazat ćemo tri ključna programa prekogranične suradnje koji su od ključnog interesa za lokalne i regionalne dionike u Bosni i Hercegovini.

Trilateralni program prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2014-2020: Trilateralni program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora je od izuzetne važnosti za Bosnu i Hercegovinu, posebno stoga što svojim obimom obuhvaća veći dio Bosne i Hercegovine i omogućava velikom broju lokalnih i regionalnih dionika da prijavi svoj projekt. Program pokriva područje od 12 županija u Republici Hrvatskoj, Brčko Distrikt i 109 općina i gradova u Bosni i Hercegovini, te 10 općina i gradova u Crnoj Gori. Ukupna vrijednost programa je 67,2 milijuna eura od čega je 85% iz proračuna Europske unije, a 15% je sufinanciranje od strane korisnika programa.

Opći cilj programa prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora je jačanje socijalnog, ekonomskog i teritorijalnog razvoja prekograničnog područja primjenom zajedničkih projekata i aktivnosti. Program se sastoji od četiri prioritetne osi:

- Prioritetna os 1 - Poboljšanje kvalitete usluga u javnom zdravstvu i sektoru socijalne skrbi. Specifičan cilj ove tematske osi je poboljšanje kvalitete usluga u javnom zdravstvu i sektoru socijalne skrbi.
- Prioritetna os 2 - Zaštita okoliša i prirode, poboljšanje prevencije rizika i promicanje održive energije i energetske učinkovitosti. Specifični ciljevi ove tematske osi su promocija i unapređenje sustava za zaštitu prirode te sustava za sprečavanje rizika i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti.
- Prioritetna os 3 - Doprinos razvoju turizma i očuvanju kulturne i prirodne baštine. Specifični ciljevi ove tematske osi su jačanje i diversifikacija turističke ponude putem prekograničnog pristupa i bolje upravljanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine.
- Prioritetna os 4 - Jačanje konkurentnosti i razvijanje poslovnog okruženja u programskom području. Specifičan cilj ove tematske osi je potpora razvoju infrastrukture i usluga institucija s ciljem poticanja konkurentnosti i razvoja poslovnog okruženja u programskom području.

Program prekogranične suradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2014-2020: Program prekogranične suradnje Bosna i Hercegovina - Crna Gora je manji u odnosu na Trilateralni program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora, ali je jednako tako važan u kontekstu potreba lokalnih i regionalnih dionika. Program pokriva područje od 56 općina u Bosni i Hercegovini, dok programsko područje u Crnoj Gori čini 14 općina. Ukupna vrijednost programa je 9.7 milijuna eura od čega je 83 % iz proračuna EU dok je 13% sufinanciranje od strane korisnika programa.

Opći cilj programa je održivi razvoj u prekograničnom području između Bosne i Hercegovine i Crne Gore koji će se promovirati kroz provedbu zajedničkih projekata, temeljenih na učinkovitom korištenju komparativnih prednosti programskog područja. Program se sastoji od tri tematska prioriteta koja dalje razrađuju opći cilj programa:

- Tematski prioritet 1: Promocija zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalnog i kulturnog uključivanja preko granice. **Specifični ciljevi** ovog tematskog prioriteta su unaprjeđen pristup tržištu rada i okruženje za generiranje novih radnih mjesta i povećane mogućnosti zapošljavanja i socijalno uključivanje ranjivih skupina.
- Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, promoviranje adaptacije i ublažavanja klimatskih promjena, prevencija i upravljanje rizicima. **Specifični ciljevi** ovog tematskog prioriteta su Upravljanje i energetska učinkovitost lokalnih vodoopskrbnih sustava, sustava otpadnih voda i krutog otpada i zaštite okoliša poboljšani su

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

prekograničnom koordinacijom i zajedničkim aktivnostima i poboljšane mjere prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena, kao i mjere prevencija i upravljanja rizicima.

- Tematski prioritet 3: Poticanje turizma, kulturne i prirodne baštine. **Specifičan cilj** ovog tematskog prioriteta je poboljšanje kvalitete i raznolikosti turističke ponude koja počiva na prirodnoj i kulturnoj baštini.

Ovaj program spada u kategoriju programa prekogranične suradnje koji se odnose samo na suradnju između dva ili više korisnika instrumenta IPA II, te su stoga i procedure prijave i provedbe projekta prilagođene pravilima i odredbama za financiranje vanjske pomoći Europske unije. Koliko je važna spremnost i kapacitiranost potencijalnih prijavitelja za sudjelovanje u ovim programima govori i činjenica da u prvom javnom pozivu u okviru ovog programa nije bilo dovoljno kvalitetnih projekata kako bi se iskoristila sva sredstva predviđena za prvi poziv.

Program prekogranične suradnje Bosna i Hercegovina – Srbija 2014-2020: Program prekogranične suradnje Bosna i Hercegovina - Srbija je po svom karakteru isti kao i prethodni program samo što je usmjeren na drugo programsko područje. Program pokriva područje od 60 općina i gradova te Brčko Distrikt u Bosni i Hercegovini i 30 općina u Srbiji. Ukupna vrijednost programa je nešto više od 16,2 milijuna eura od čega je 85% sredstva alocirano iz proračuna Europske unije, a 15% predstavlja sufinanciranje od strane korisnika iz BiH i Srbije.

Opći cilj programa je jačanje društveno-ekonomskog razvoja u prekograničnom području između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine, kroz provedbu ciljanih i konkretnih mjera zasnovanih na komparativnim prednostima programskog područja i zajedničkoj efikasnoj upotrebi resursa. Program je podijeljen na tri tematska prioriteta koja se detaljnije razrađuju na specifične ciljeve mjere i potencijalne projekte:

- Tematski prioritet 1: Poticanje zapošljavanja, mobilnost radne snage, socijalna i kulturna inkluzija preko granice. Specifični ciljevi ovog tematskog prioriteta su unaprjeđenje zapošljivosti radne snage i povećanje mogućnosti zapošljavanja, te poticanje socijalne i ekonomske inkluzije.
- Tematski prioritet 2: Zaštita životne sredine, poticanje prilagodbe klimatskim promjenama i njihovog ublažavanja, sprječavanje rizika i upravljanje rizicima. Specifični ciljevi ovog tematskog prioriteta su unaprjeđenje održivog planiranja u oblasti zaštite okoliša i poticanje bioraznolikosti, te unaprjeđenje sustava upravljanja za intervencije u izvanrednim situacijama
- Tematski prioritet 3: Poticanje turizma i kulturne i prirodne baštine. Specifični ciljevi ovog tematskog prioriteta su povećanje doprinosa turizma društveno-ekonomskom razvoju programskog područja i jačanje kulturnog identiteta programskog područja.

3.2 Značaj programa prekogranične suradnje za Bosnu i Hercegovinu

Bosna i Hercegovina ima ograničen pristup sredstvima Europske unije koji ovisi od spremnosti Bosne i Hercegovine da pristupi pojedinim programima, tj. od ispunjavanja specifičnih kriterija odnosno uvjeta koje Bosna i Hercegovina treba ispuniti. Pristup Bosne i Hercegovine sredstvima Europske unije omogućen je kroz Instrument pretpristupne pomoći 2014-2020 koji je i glavni instrument za potporu provedbi reformi. Naime, Instrument pretpristupne pomoći za razdoblje od 2014. do 2020. („IPA II“) podupire korisnike pri donošenju i provedbi političkih, institucionalnih, pravnih, administrativnih, društvenih i gospodarskih reformi koje su tim korisnicima potrebne za postizanje usklađenosti s

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

vrijednostima Europske unije te za postupno usklađivanje s pravilima, normama, politikama i praksama Europske unije s ciljem članstva u Europskoj uniji.

Pored IPA II, Bosna i Hercegovina, temeljem Sporazuma između Europske zajednice i Bosne i Hercegovine o općim načelima sudjelovanja Bosne i Hercegovine u programima Zajednice, može pristupiti i nizu posebnih programa u ovisnosti od ispunjavanja specifičnih uvjeta za pojedini program, kao što su Horizon 2020, Cosme, Europa za građane, Kreativna Europa i dr. U odnosu na ove programe, programi prekogranične suradnje imaju velik značaj za Bosnu i Hercegovinu iz perspektive lokalnih i regionalnih dionika u pograničnom području kojima su ovi programi primarno namijenjeni. Programi prekogranične suradnje, ne samo da omogućuju pristup financijskim sredstvima, već omogućuju dodanu vrijednost kroz uspostavljanje prekograničnih partnerstava.

Međutim, kako se projekti iz programa prekogranične suradnje u pravilu provode u partnerstvu dva ili više partnera iz dvije ili više zemalja utoliko je i priprema ovih projekata složenija od projekata koji se provode unutar jedne zemlje. Priprema projekata prekogranične suradnje zahtjeva veću dozu kreativnosti, otvorenosti, komunikativnosti, te dinamičnosti, a isto tako i fleksibilnosti jer se vaša potreba mora uklopiti u širi kontekst, te naći zajedničku poveznicu i s potrebom vaših partnera. Utoliko je prije pripreme projekta i prije objave natječaja važno upoznati se sa sadržajem programa prekogranične suradnje te ciljevima koji se žele postići samim programom.

O važnosti prekogranične suradnje i njenim efektima govore i iskustva regija i lokalnih zajednica iz Europske unije koje su bile korisnice programa prekogranične suradnje. Regije i lokalne zajednice koje su bile korisnice programa prekogranične suradnje u većini su razvijenije regije, npr. Istarska županija u Republici Hrvatskoj koja je crpila iskustva kroz prekograničnu suradnju s regijama iz Italije i Slovenije. Projekti prekogranične suradnje se mogu iskoristiti kao podloga za druge razvojne aktivnosti unutar lokalne zajednice, regije ili čak države. Upravo u tom kontekstu ključna je važnost programa prekogranične suradnje. Naime, programima prekogranične suradnje ne možemo riješiti pitanje razvoje neke regije ili zajednice, ali projekti prekogranične suradnje mogu biti generator razvoja i podloga za razvojne inicijative. S obzirom da je Bosna i Hercegovina omeđena granicom s tri države, Republika Hrvatska, Crna Gora i Srbija te može izravno sudjelovati u programima prekogranične suradnje s ovim državama utoliko je važno prepoznati potencijal prekogranične suradnje i iskoristiti njene maksimalne mogućnosti. Isto tako, pored bilateralnih programa prekogranične suradnje velika mogućnost leži u transnacionalnim programima prekogranične suradnje koji mogu donijeti novu energiju, nove ideje i nove perspektive.

3.3 Neki od ključnih čimbenika za uspješan projekt prekogranične suradnje

Projekti prekogranične suradnje predstavljaju svojevrsni izazov u odnosu na klasični pristup pripremi i provedbi projekata. U odnosu na projekt koji se provodi na jednoj lokaciji i koji je vezan isključivo ili gotovo isključivo za jednog ili više partnera na toj lokaciji (općini, regiji, ili državi), projekt prekogranične suradnje su u pravilu vezani za više partnera u više zemalja. Stoga se uvijek pojavljuje izazov kako u različitim zemljama sa različitim partnerima koji imaju različite interese, a i različite potrebe, pronaći zajedničku poveznicu koja će ih voditi kroz pripremu, a kasnije i kroz provedbu projekta. U tom pogledu priprema projektnog prijedloga zahtjeva nešto drugačiji pristup nego kod projekata koji se događaju unutar jedne zajednice.

Ključni čimbenici u kontekstu pripreme projekata prekogranične suradnje mogu se sažeti u sljedećim elementima:

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

- Priprema projekta treba početi puno prije pisanja projekta. Priprema projektnog prijedloga ne počinje pisanjem projektne prijave. Priprema projekta počinje puno prije nego se otvori javni poziv na koji se planira prijaviti projektni prijedlog. Priprema projekta, pored administrativnih pitanja kao što su studije izvodljivost, dozvole, i sl. podrazumijeva i pripremu okruženja u kojem će se projekt provoditi. To znači da se puno prije nego se projekt počne provoditi mora pripremiti glavne dionike da razumiju kontekst projekta, te da se u društvenoj zajednici stvori potreba za projektom, kako bi se provedba projekta što više prihvatila od strane lokalnih dionika.
- Potrebno je dobro poznavanje kako užeg tako i šireg konteksta. Za kvalitetnu pripremu projekta potrebno je dobro razumijevanje lokalnog konteksta i lokalnih potreba koje su usmjerene, ne samo na ono što će se projektom rješavati, već i ono na što će se provedbom projekta utjecati, odnosno koje će se dugoročne promjene dogoditi ukoliko se projekt uspješno provede. Isto tako, prepoznavanje šireg konteksta omogućava nam da naše potrebe uklopimo u širi okvir i pokažemo kako svojim projektom možemo doprinijeti širem okruženju. Također, dobro razumijevanje specifičnog programa, odnosno što se programom želi postići, olakšat će nam razumijevanje specifičnih potreba programskog područja i kako se potrebe naše zajednice mogu uklopiti u potrebe programskog područja.
- Višedimenzionalnost projekata prekogranične suradnje. Projekte prekogranične suradnje karakterizira višedimenzionalnost koja se najčešće oslikava kroz više komponenti nekog projekta kao što su edukacija, javne kampanje, istraživanja, infrastrukturna ulaganja, te promotivne aktivnosti. Kako bi projekt bio učinkovit i ukoliko želimo da se postigne maksimalan učinak projekta ove različite komponente projekta moraju se provoditi u sinergiji i moraju biti u dobroj međusobnoj interakciji. Na primjer, infrastrukturna ulaganja neće imati potreban učinak ukoliko nisu praćena aktivnostima kao što su javne kampanje, predavanja ili promotivne aktivnosti.
- Otvorenost, dinamičnost i fleksibilnost. Ova tri elementa su nužne pretpostavke da se uspješno pripremi, a nakon odobravanja uspješno provede jedan projekt prekogranične suradnje. Zajednice ili organizacije koje ne posjeduju elemente otvorenosti, dinamičnosti i fleksibilnosti teško mogu pronaći partnera ili partnere i teško mogu neku svoju potrebu ili problem uklopiti u širi kontekst. Stoga, otvorene, dinamične i fleksibilne organizacije imaju najviše uspjeha u privlačenju sredstava iz prekograničnih programa.

3.4 Studija slučaja - projekt „Adriatic Canyoning“

Prethodno objašnjene čimbenike uspjeha prikazat će se kroz praktični primjer projekta „Adriatic Canyoning“ koji je sufinanciran od strane Europske unije u okviru Trilateralog programa prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora. Projekt „Adriatic Canyoning“ je primjer kompleksnog prekograničnog projekta koji je uvezao šest različitih partnera iz tri različite države (Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Crna Gora). Partneri u projektu su bili Grad Široki Brijeg kao nositelj projekta i općina Grude iz Bosne i Hercegovine, Gradovi Obrovac i Drniš, te Razvojna agencija ZADRA NOVA iz Republike Hrvatske, te Agencija za razvoj i infrastrukturu Herceg Novog iz Crne Gore kao partneri na projektu. Svaki od partnera je imao svoje specifične potrebe i aktivnosti, a koje su ipak uklopljene u zajedničke ciljeve i predstavljaju jedinstven projekt.

Opći cilj projekta „Adriatic Canyoning“ usmjeren je u pravcu jačanja i diversifikacije turističke ponude u Jadranskom zaleđu kroz prekogranični pristup kako bi se omogućilo bolje upravljanje i održivo korištenje prirodne i kulturne baštine. Ovako formuliranom cilju projekta prethodile su brojne analize i pripreme puno prije nego što se ukazala prilika za financiranje

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

projekta. Iako cilj projekta najčešće bude formuliran na način da se veže za ciljeve programa iz kojega se financira, cilj projekta odražava suštinu projekta ukoliko je definiranjem cilja prethodila detaljna analiza i razumijevanje situacije i konteksta. Na primjer za dva različita projekta opći cilj projekta može biti formuliran na isti način, međutim, razrada cilja je u potpunosti različita u ovisnosti od konteksta projekta. Stoga je vrlo važno da institucija koja je nositelj projekta razumije sve potrebne elemente bez obzira da li vanjski stručnjak razrađuje projekt. U protivnom, kada vanjski stručnjak priprema projekt, a da organizacija koja je nositelj projekta nije u potpunosti razumjela kontekst projekta, bez obzira na kvalitetu napisanog projekta, javit će se problem kod provedbe projekta.

Priprema projekta „Adriatic Canyoning“ počela je čak tri godine prije nego je projektna ideja pripremljena u obliku prijave na otvoreni natječaj. Ovo je posebno važno iz perspektive relevantnosti projekta. Relevantnost projekta prikazana je kroz kratku analizu konteksta. Naime, Jadransko zaleđe je regija s bogatom prirodnom i kulturnom baštinom i karakterizira ga snažan regionalni identitet. Uzimajući u obzir u obzir prirodne ljepote i kraški krajolik Jadransko zaleđe je pogodno za razvoj vanjskog i avanturističkog turizma. Unatoč tom potencijalu, Jadransko zaleđe još uvijek nije u potpunosti integrirano u ukupnu turističku ponudu. U Jadranskom zaleđu postoji brojne lokacije koje mogu privući turiste, ali prije toga trebaju biti opremljene, promovirane i spremne za turiste. Međutim, postoje neki dobri primjeri lokacija koje su razvile takvu turističku ponudu i poznate su čak i širom svijeta, kao što su kanjon rijeke Cetine, NP Paklenica i td. Pošto u Hercegovini i Crnoj Gori još uvijek nema takvih atrakcija koje su dio aktivne turističke ponude, kroz projekt „Adriatic Canyoning“ planirano je da se prenese znanje i iskustvo na nove specifične lokacije u Dalmaciji i Hercegovini (4 kanjona: Zrmanja i Čikola u Dalmaciji i Peć Mlini i Borak u Hercegovini), kao i na specifičnoj lokaciji u zaleđu Herceg Novog (Orjen i Vrbanj). Kroz projekt su te lokacije opremljene specifičnom turističkom infrastrukturom, kao i pratećim turističkim sadržajima i promovirane kao dio jedinstvene ADRIATIC OUTDOOR turističke destinacije.

Budući da aktivni turizam privlači sve više i više ljudi, očekuje se da će projekt „Adriatic Canyoning“ integrirati ova ruralna područja i mobilizirati lokalne dionike, posebno mlade ljude da pokrenu svoj posao i tako ostanu na tom području. Projekt će pridonijeti raznolikost turističke ponude koja sada nedostaje u cijelom području, a posebno u ruralnom unutrašnjem dijelu Jadranskog zaleđa.

Također, Projekt Adriatic Canyoning uklapa se u širi kontekst. Projekt je u skladu s ukupnom turističkom politikom Europske unije, a što se posebno odnosi na novi politički okvir za turizam u Europi - "Europa, svjetska turistička destinacija broj 1". Projekt Adriatic Canyoning izravno pridonosi konkurentnosti europskog turizma i kompetencija definiranih u Lisabonskom ugovoru. Također, projekt je u skladu s vanjskom dimenzijom turističke politike Europske unije.

3.4.1 Prekogranični karakter projekta „Adriatic Canyoning“

Iako se pojedinačne aktivnosti projekta „Adriatic Canyoning“ mogu provoditi lokalno i regionalno, tj. neovisno od države do države, puni učinak može se postići tek ako se ovaj projekt provodi zajednički i na taj način integriraju različite regije i različite lokacije u jednu jedinstvenu turističku ponudu.

Lokacije koje su dio projekta nalaze se u tri različite zemlje, ali one su dio jedne turističke regije - Jadransko zaleđe. Osim toga, turizam nije nešto što se može promovirati samo lokalno, posebno ako je usmjereno na međunarodne turiste. U tom je cilju potrebno razvijati i promovirati zajedničku turističku ponudu i plasirati je kao takvu na međunarodno tržište.

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

Turisti na koje je ciljana ova turistička ponuda dolaze iz cijele Europe i jedna lokalna zajednica ili regija ne može dostići pune efekte djelujući sama. U tom je pogledu potrebno zajedničko promoviranje specifične turističke ponude, a ne promovirati je samostalno (lokalno). Analiza stanja je potvrdila da je potrebno obogatiti i diversificirati turističku ponudu na različitim lokacijama u ove tri regije i na taj način dodatno promovirati Jadransko zaleđe kao sjajno odredište pustolovnog turizma. Jadransko zaleđe ima potencijal biti jedno od najatraktivnijih odredišta za pustolovni turizam koje nudi različite vrste turizma na otvorenom i iskustvo koje je dostupno ne samo profesionalcima, već i široj populaciji. S obzirom da je Zadarska županija u Republici Hrvatskoj već prepoznata po ovoj vrsti turističke ponude (NP Paklenica, Velebit i td.) i ima veliko iskustvo u razvoju turizmu, kroz projekt „Adriatic Canyoning“ prenijela je svoja znanja i iskustva prekograničnim partnerima u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori koji nisu imali takvo iskustvo i znanje.

3.4.2 Prekogranični projekt kao generator razvoja

Projekti prekogranične suradnje u pravilu nisu investicijski projekti i ne mogu biti isključivo fokusirani na infrastrukturna ulaganja. Neki programi kao što su transnacionalni programi prekogranične suradnje skoro u potpunosti isključuju infrastrukturna ulaganja osim u iznimnim slučajevima. Za razliku od transnacionalnih programa, programi prekogranične suradnje, gdje su uključene zemlje korisnice IPA II, tj. programi koji su objašnjeni u prethodnom poglavlju, mogu uključivati infrastrukturna ulaganja, iako ona ne mogu biti osnova projekta.

Polazeći od smisla programa prekogranične suradnje, koja ide za tim da se osigura ravnomjeran gospodarski, socijalni i teritorijalni razvoj Europske unije, i kako bi se smanjio negativan utjecaj granica i uravnotežila društveno-ekonomska povezanost, za zemlje korisnice IPA II izuzetno je važna investicijska odnosno infrastrukturna komponenta projekta. Naime, projekt koji sadrži investicijsku komponentu, odnosno koji uključuje određena infrastrukturna ulaganja ima bolje efekte na lokalnu zajednicu i pomaže da se ispuni primarni cilj projekta. Infrastrukturna ulaganja u programima prekogranične suradnje na neki način su u funkciji promocije projekta.

Na primjeru projekta Adriatic Canyoning možemo vidjeti kako je veći dio projekta usmjeren na infrastrukturna ulaganja, a da projekt u svojoj suštini nije investicijski. Naime, kroz projekt Adriatic Canyoning su infrastrukturno uređene lokacija Borak u Širokom Brijegu i Peć Mlini u Grudama. U Širokom Brijegu je urbanistički uređen park „Sajmište“ ali samo zbog činjenice da je park ključna komponenta turističke ponude vezane za Borak. Isto tako u Grudama je infrastrukturno uređena lokacija Peć Mlini i Ravlića pećina jer su ove lokacije na ovaj način postale sastavni dio turističke ponude i postale su interesantne turističkim tržištu.

Ove dvije lokacije mogu poslužiti kao primjer kako jedan projekt, koji u svojoj suštini nije infrastrukturni projekt, može apsorbirati veći dio projekta u infrastrukturna ulaganja. Isto tako, ova infrastrukturna ulaganja su doprinijela potpuno novoj percepciji lokalne zajednice na turizam i na mogućnosti koje ove lokacije imaju u turizmu. Također, ulaganja kroz projekt „Adriatic Canyoning“, pokrenula su nova ulaganja u urbano uređenje ovih lokacija, koja se još uvijek ne bi dogodila da projekt „Adriatic Canyoning“ nije napravio pozitivnu promjenu u percepciji lokalne zajednice.

Na primjeru projekta „Adriatic Canyoning“ može se vidjeti značaj projekta provedenog kroz program prekogranične suradnje. Na primjer, ukoliko bi infrastrukturno uređenje parka „Sajmište“ u Širokom Brijegu bilo urađeno samostalno, tj. iz proračuna grada, učinak ne bi bio ni blizu učinku kada je park infrastrukturno uređen u okviru projekta kojim se razvija specifična turistička ponuda na cijelom području Jadranskog zaleđa. Razlog tomu je upravo kontekst projekta, jer park više nije samo park već je od zajednice prihvaćen kao nešto više

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

od samog parka odnosno park ima ulogu promocije turističkog sadržaja i turističke prepoznatljivosti. Međutim, osnova projekta „Adriatic Canyoning“ u slučaju Širokog Brijega nije infrastrukturno uređenje parka, iako je uređenje parka apsorbiralo veći dio investicijskih ulaganja, već je fokus projekta razvoj pustolovne turističke infrastrukture koja je vezana za park: zip-line, platforma za slobodno penjanje, canyoning, a park je samo sporedna infrastruktura koja doprinosi boljoj prepoznatljivosti novog turističkog sadržaja.

4. ZAKLJUČAK

Prednost projekata financiranih iz programa prekogranične suradnje ili drugih programa u odnosu na klasično financiranje iz proračuna je ta da projekti financirani iz programa prekogranične suradnje doprinese široj i značajnijoj promjeni u lokalnoj zajednici, tako da i manje intervencije mogu utjecati ili pokrenuti veće investicije ili inicijative. Razlog tomu je upravo kontekst provedbe projekta, gdje naš projekt dobiva puno širu i značajniju dimenziju nego kada ga provodimo samostalno ili iz vlastitog proračuna. Stoga filozofija projekata financiranih iz programa prekogranične suradnje ili drugih sličnih programa jest da budu pokretači i generatori razvoja neke lokalne zajednice ili regije.

Stoga i pristup pripremi projekata prekogranične suradnje mora biti drugačiji i mora se temeljiti na gore opisanim čimbenicima koji mogu doprinijeti uspjehu projekta. Otvorenost, fleksibilnost, dinamičnost, spremnost na promjene, umreženost, osnova su uspješne pripreme projekata prekogranične suradnje i pretpostavka da projekt postigne maksimalan učinak nakon provedbe.

LITERATURA

1. European Territorial Cooperation "Building Bridges Between People", European Commission, Directorate-General for Regional Policy, Brussels, 2014
2. Priopćenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija,
3. Uredba Europskog parlamenta i Vijeća br. 231/2014 o uspostavi instrumenta pretpristupne pomoći (IPA II),
4. Provedbena Uredba komisije 447/2014 o posebnim pravilima primjene Uredbe (EU) br. 231/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi instrumenta pretpristupne pomoći (IPA II),
5. Okvirni sporazum između Europske zajednice i BiH o općim načelima sudjelovanja Bosne i Hercegovine u Programima Zajednice („Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori“, broj 15/06),
6. Projektni prijedlog „Adriatic Canyons Adventure Tours – Adriatic Canyoning“,
7. Interreg IPA program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora 2014-2020 - <https://www.interreg-hr-ba-me2014-2020.eu/>
8. Program prekogranične suradnje BiH – Crna Gora - <http://cbc.bih-mne.org/>
9. Program prekogranične suradnje Srbija – BiH - <https://srb-bih.org/en/>
10. Jadransko-jonski program transnacionalne suradnje 2014-2020 (Interreg ADRION) - <https://www.adrioninterreg.eu/>
11. Program transnacionalne suradnje Interreg Dunav 2014-2020 - <http://www.interreg-danube.eu/>
12. Program transnacionalne suradnje Interreg Mediteran 2014-2020 (Interreg MED) - <https://interreg-med.eu/>

Jurilj, I.

Projekti prekogranične suradnje kao generator razvoja zajednice – projekt „Adriatic Canyoning“

13. Cross-border cooperation – benefiting from borders, MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND, 2011
14. Practical Guide to Cross-border Cooperation, Third Edition 2000, Association of European Border Regions (AEBR)
15. www.dei.gov.ba
16. www.ec.europa.eu